

ÇERKES SORUNU HAKKINDA

TÜRK KAMUOYU ve TBMM'NE SUNU

-I-

İstanbul;18 Ağustos 1923

Mehmet Fetgeri ŞOENÜ;

Duyuyoruz ki; Çerkesler göçürülüyor ve öldürülüyormuş, ocakları söndürülüyor... Köylerin tüm varlıkları “Bırakılmış mallara” katılıyormuş... bu kötü söylentilerden anlaşılanlar çok acılı şeylerdir. İnsanın ruhunda, şimşekler çakan boralar koparmak için yeterli olacak kadar baştan çıkarıcı, gönül yakıcı şeylerdir.

Ancak yalnız bu kadar değil, daha var: Denizden çıkarılan balıklar örneği, barınaksız, konutsuz, yaşam araçlarından yoksun bırakılan bu zavallıların erkekleri derelere, kaya diplerine gömülüyor, kız ve kadınları ise Türk köyleri ile köylülerine paylaştırılıyor, dağıtılıyormuş...

Bunlar, sonu olmayan biçimde artabilen bir sürü (miş)lerdir ki her biri, yüce bir dağın doruğundan kopan bir kaya parçasının, aşağıya ininceye kadar aldığı korkunç çığ görünümünü çok andıran bir nitelik gösteriyor.. Ve tıpkı o çığlar gibi, yollarına çıkan en güçlü yapıları bile sürükleyip götürecek yetenekler gösteriyorlar...

Aslında bunların hepsi belki bir (hiç)tir. Fakat görünen bir şey var ki; o da (miş)lerden her birinin önemli ya da önemsiz bir olguya dayanmış olmasıdır. Bu olanların, bu olayların yalanını gerçeğinden, eğrisini doğrusundan ayırabilmek, şimdi içinde yaşadığımız Gayya Kuyu'sunda¹ cinlere başvuruya kalıyor ancak.

Ve aslında kitleler, topluluklar, hiçbir zaman böyle, inceleyici ve çözümleyici düşünme yeteneğini gösteremezler. Onlar çözümler kurarlar, düşünmez duyarlar. Bütün güçlerini bu duyulardan aldıkları için onları geliştirir ve hemen yenik düşerler. Yöneltilcekleri yollara gitmekten başka bir şey yapamazlar.

Zaten ortada güneş gibi parlayan bir gerçek var: Bu olaylar, hatta söylentiler ister gerçek, ister yalan-dolan olsunlar, devrin yaşattığı bunalımlar nedeniyle etkileri amansız oluyor. Her (miş) ülkenin duygu okyanusuna dönüştüğünde, tıpkı göle düşen bir taş parçasının, gölün yüzeyinde çizdiği sınırsız büyüyen dairelere benzer, ki düşme noktasında ancak küçük bir yuvarlak olan titreşim yüzlerce metre uzakta, yüzlerce metrelik katarları kapsayacak kadar büyüklük kazanıyor. Ve böylece en küçük olaylar en güçlü büyüteçlerle yüz kez, bin kez büyüdükten sonra insanların beyinlerine çakılıyor...

Bu söylentilerin halk üzerindeki etkilerinin zararsız ve önemsiz olduğuna inanmak fazlaca safdillik olur. Öyle görünüyor ki tepkiler çok kesin ve ürkütücü oluyor, Türk Çerkes'e Çerkes Türk'e güvenemez oluyor. Ve bu, günden güne kesinlik kazanıyor.

¹ Cehennem'in beşinci tabakasındaki kuyu.

Görüneni olduğu gibi gören hiç kimse yadsıyamaz ki bu iyilik belirtisi değildir. Bir vatanda, bir bayrak altında ve bir ad ile aynı sonuç ve amaç için yaşayacak insanlara mutluluk veremez. Tersine, bununla karşılaşan ulusa, her anlamıyla talihsiz denir. O ulusun sesi kırılganlığı kopuk, gevşek olan bir çalgının çıkaracağı düzensiz ve baş döndürücü curcunadan farklı olamaz...

İşte, sunduğumuz (miş)lar şimdi Türkiye'yi bu ortama sürüklüyorlar. Bunların en büyük anlam ve değerleri: bulanık suda balık avlama isteklerinin oltalarını ağırlaştırıp zenginleştirmekten, sonuç olarak avcılarının yüzünü güldürmekten başka bir şey değildir. Bu isteklilerin savaşımından etkilenen mutsuzlar ise, Türk ya da Çerkes dünkü güzel vatanın bugünkü yıkıntılarında birer kara diken gibi batıcı ve yırtıcı oluyorlar... Oysa bu ülke bundan böyle dinginlik ve dirliğe, güvenlik ve kaynaşmaya çok, çok gereksinme duymaktadır...

Evet, biliyorum, gözümle görüyorum, kulağımla işitiyorum gibi seziyorum ki; şimdi beni de suçlamak için "deli Çerkes" demek için acele eden birçok dudaklar titreşiyorlar... Zararı yok, onlar bana istediklerini desinler, fakat ben doğru bildiklerimi söylemekten çekinmeyeceğim. Ve "hain" sıfatının Çerkesler için ardı sıra söylenmesinin etkenini anladığım gibi anlatmaya çalışacağım:

Diyorlar ki; Türkiye Türklerindir. Türk deyiminin belirttiği ise bir ırk anlamından çok, çok uzun sürede oluşmuş olumsuzlukların bilimidir. Bu eksiklikler özellikle orta Asya ve Kafkas ırklarının tarih öncesi ve uzun süreli karışmasının sonucudur. Buna göre Türk demek; steplerin çekik gözlü, çıkık yanaklı, seyrek sakallı, yerden yapılı çobanı demek değildir. Belki de onlardan onlarca kilometre uzaklaşmış, daha çok Avrupalılaşmış bir varlıktır. Anadolu bu olumsuzlukların canlı bir örneğidir.

Şimdi ise bu Türklerin bir ulusal yeminleri (misak-ı milli) vardır. Bu yeminin çizdiği sınırlar içerisinde yaşayan ögelerin tümünün yalnız Türk genel adıyla kaynaşmaları kesinlikle gereklidir... Avrupa denilen ünlü, ulusal topluluklardan Türklerden başka böyle bukalemuna benzer ulusal görünümü olan, daha doğrusu henüz uluslaşmamış olan, bugün çağdaş ilkelerden çok geride ve uzakta olan dinsel bir toplum yapısında karışıp gitme psikolojisinde kalmış başka bir ulus daha yoktur... v.b.

Biz, bütün inancımızla, bütün varlığımızla bunlara "doğru" diyoruz. Ancak bunu tamamlayan; "Çerkesler haindirler. Çünkü Türkiye'nin Türklerin olduğunu kabul etmeyip Türklüğü yıkan Osmanlı baskı yönetimi ile birlik oluyorlar..." söylentilerini hiçbir şekilde sağduyu ile bağdaştıramıyoruz. Bu bize Ziya Gökalp Bey'in yayınladığı; "... Bir düşüncenin güçlenmesi için iki duygunun yardımına gereksinme vardır. Bunlardan biri "ulusal sevgi"dir ki ulusal övülmelerle halk geleneklerinden doğar. İkincisi "ulusal kin"dir ki herhangi bir baskıya karşı kızgınlık ve düşmanlık uyandırmakla gerçekleşir." Yazısının ikinci bölümündeki gerçeği anımsatıyor. Ancak ne acıdır ki Türk ulusal ülküsünün güçlenmesi, yerleşmesi ve kalıcı olması için yol gösterici olacak "ulusal kin" yanlış yöneltme ile Çerkesleri kuşatmış bulunmaktadır. Ve sanılıyor ki; Çerkesler kişisel saltanatın yardımcısıdır. Bu düşünüş ile Osmanlı Saltanatının baskılarına yönelen kinden, Çerkeslerin de pay almaları doğal görünüyor. Bu yanlıştır ve günahıdır. Çerkesler ne saltanatçıdır ne de Türk ülkücülüğünün düşmanıdır.

Çerkeslerin böyle tanınmalarının etken ve nedenleri acaba nedir?.. Geride bıraktığımız korkulu günlerde bunların bir avuçluk bir bölümünün kendilerinden on kez, yüz kez daha çok olan, Türk ve Çerkes olmayan ögelerle birlikte padişahlık, daha doğrusu İstanbul Hükümeti

çıkartına hareket etmiş olmaları mıdır? Eğer bu ise o hareketin etken ve nedenleri bu düşünölen şeyler değildir. Ve bizim kanımızca bu etkenler, nedenler, Çerkeslerin Türkiye'yi Türklerin olarak tanımadıklarını, padişahların olduğuna inandıklarını göstermez.

Gerçi o ayaklanmanın nedenlerini görünürde herkes biliyor, ama gerçekte ilk ve öncelikli nedenleri birçok gözlerden gizliydi ve şimdi de gizli bulunuyor. Başına geçirdiği şeytan külahlı ile göze görünmeden çalışan bu etken, Çerkeslerin korkutulmuş olmasıyla, bu korkutma sonucunda onlarda uyanan ihtiras yemi olma, yok olma korkularına bunları atın, (iktidar ihtiraslılarının) elde ettiği yararlarıdır ki özetlemek gerekirse aşığıdaki gibi toparlanabilir:

1- Meşrutiyeti izleyen, ulusal ölkücölün değer bulmasına kafa yoranların kimileri, Türkiye'de Türkler dışındaki Müslöman öğelerinde ulusal sınırlar içerisinde yutulması düşünöcesini ileri sürmüşler ve şiddetle savunmuşlardı. Söylentilere göre şeref sokağında bu yutma ve asimilasyon siyaseti oldukça da taraftar bulmuştu. İlk deneyin Çerkeslere uygulanması geçerlik kazanıyordu. Çünkü Çerkesler Anadolu'nun eski yerlisi olmadıkları gibi toplu ve yoğun da değillerdi. Kafkasya'dan altmış yıl kadar önce göçürölen bir buçuk ile iki milyon dolayındaki nüfus, Anadolu, Elcezire ve Suriye içlerine çok dağıtılmıştı. Bunların asimilasyonu, Türkçölük açısından pek çok üstönlüklerin nedeni görölüyordu. Bunun için Çerkeslerin asimilasyonuna kesin gereklilik gösteriliyordu.

Kuramsal ve tasarı olarak iyi görölen ve düşünölen bu asimilasyon siyaseti uygulamaya çıkabilmek için sınırsız acemilikler içinde bocalıyordu. Evdeki pazarı çarşıya uydurmanın yolunu bir türlü bulamayan bu siyasetin o zamanki kuramcıları, felakete bir kök, kaynak, başlangıç vermişlerdi. Çünkü ölkedeki hoşnut olmayan kesim ile, muhalefet partisi acemiliklerden yararlanarak, Çerkesler arasında kışkırtmalara koyulmuşlardı. Hele genel savaş sırasında bu kışkırtma en büyük boyutlarına ulaşmıştı. "Hey! Diyorlardı. Yakında görüşürüz. Doğu illerinden sonra sıra sizindir. O zaman aklınız başınıza gelir..."

Giderilmesi için önlem alınmayan bu durum Çerkesleri büyük bir hızla sanı ve kuşku vadisine sürükleyip götürmüştü. O derecelerde ki kulağı delik herhangi bir Çerkesi "hükömet" kelimesini duyduğu zaman kendi kendine "İşte bir gün benim de ölüm kararımı verecek merkez" diyecek kadar kuşkuya, kuruntuya düşürmüştü...

2- Çerkeslerde, kendilerine el altından yapılan propagandaların bir gerçek olduğu sanısını oluşturarak, onları büsbütün kuşku ve güvensizliğe düşüren en önemli nokta da Balkan Savaşı sonrasında Bandırma ve Adapazarı dolaylarında yoğun kitleler halinde Çerkes köyelerine sürekli saldırılarda bulunmakla yükömlü gibi çalışmalarına başlayan Arnavut çetelerinin, merkezi hükömetçe korunduğu ve yok etmeye görevlendirildiklerine ilişkin güçlü söylentiler idi...

3- Bu durum ve koşullardan yararlanarak, iktidarı elde etmek düşünöcesine kapılan muhalefetin propaganda ve kışkırtmaları arttırarak Çerkeslerde uyanan kuşku ve güvensizlik tohumlarını kökleştirmesi...

4- Ulusal Ölkücölük kuramcılarının bu durumlara karşı çok kesin bir ilgisizlik göstermeleri... Bu ilgisizliğin de kışkırtıcılar elinde yeni bir kışkırtma ve bölme etkeni gibi kullanılması ve merkezi hükömetin suskunluğunun bir çeşit gerçeği söyleme olduğunun yayılması, duyurulması vb.dir.

Görülüyor ki, bugün Çerkesleri hain konumunda bulunduran nedenler şimdiye kadar bilindiği sanılanlardan bambaşkadır. Onların ruhunu kemiren kaygı, yalnızca hayatlarını korumak, yok edilmeye razı olmamaktı. Yine de öyledir...

Bütün canlıların davranışı olan, hatta en sıradan bir hayvanın bile, kendisini tehlikede gördüğü zaman savunma silahı olan boynuzlarını, dişlerini, pençelerini... düşmana yöneltmek için duyduğu, içgüdüsel denebilecek olan bu Çerkes hareketi de onlarda yanlış bile olsa bir küçük hakkın bulunduğu ve bugünkü mahşerin surunu(1) çalan İsrail'in Çerkeslikten başka bir ihtiras olduğunu göstermesi için yeterli değil midir ve bu durumda Çerkesler hain midirler?..

Eğer böyle ise biz yanan korunakların dumanları, dökülen suçsuz ve günahsız Müslüman kanlarının morarmış rengi, henüz göz önünde duran Düzce ayaklanmasını ayrıntılarıyla anlatmayı gerekli görmeyiz... Çünkü o hareket şimdiki durumda Çerkesleri en sövgülü suçlamalarla karşı karşıya bırakan bir hıyanet lekesi olarak kalmıyor, "hain ulus" deyimini bir zamanlar Kafkas dağlarının tacı ve onuru iken şimdi küçük Asya'nın, Elcezire ve Suriye kırlarının toprağı olan bu mutsuz ögeye bayrak olarak armağanda kusur etmiyor.

Halbuki biz bunu, çok anlamsız olan Çerkes-Türk sorununa neden olduğu gibi, Çerkeslerin Türklere düşman olmasına yetecek bir neden ve etken gibi görmüyoruz. Bu bir sonuçtu. Sekiz on yıl önce iktidar hırslarının ektiği, sürekli olarak ve özenle bakarak büyüttüğü, uğursuz tohumların yeşerip ürün vermesiydi. Kuvayı Milliye'ye karşı olmazsa, herhangi bir güce karşı patlama birikimi bulunan ve belirsiz bir zaman ayarlanmış korkunç bir bombaya benziyordu.

Dolayısıyla biz bunda, padişah taraftarlığının hatta taraftarlık kokusunun bir zerresinin bulunmadığını ileri sürüyoruz. Baş ağrıtaçığımızdan olduğu kadar susturulacağımızdan da korkmaksızın duyuruyoruz ki: Çerkesler, arasında yaşayacakları bir ulusun iyi karışmış bir üyesi olmak ile üzerlerine hayali bir arka kanadı açacak bir padişahın kulu olmak arasındaki farkı, anlamayacak kadar (budala olanı yoktur). Onlar çok iyi bilirler ki padişahla kucak kucağa, koyun koyuna yaşayacak değil, ulusla, Türklükle kucak kucağa kaynaşacak, geçineceklerdir...

Ancak ne çare ki Allah, toplumlar ve kitlelere de kişilere verdiği, davranışlarını denetim altında tutma, yeteneğini bağışlamamıştır. Onlar hareketlerinin sahibi değil, ancak bütünüyle tutsağıdırlar. Toplumsal yaşamın en etkili egemeni işte bu sırdır, bilinçsizliktir. Çerkeslerin kendileri için zarardan başka hiçbir şey doğurmayacağı gün gibi açık bulunan son ayaklanmaları da bu bilinçsizliğin son bir örneğinden başka ne olabilir ki... onun nedenleri ise sunduğumuz şeylerdir. Sekiz on yılın yağmur gibi yağdırdığı, yok edilmek, yutulmak söylentileri, öldürme ve göçürülme propagandalarıdır. İşte bilinci yok eden bu kuşku idi ki Çerkesleri çok fazla sarsmış, durmadan uğursuzluk şakıyan ihtiras baykuşlarının sesleri onlarda Türk yöneticilerine karşı (Türklere ve Türklüğe değil, hükümeti oluşturan sıradan kişilere) bir kuşkulanma, bir inançsızlık, bir sanı uyandırmış, acaba kurdu o saf ve temiz yürekleri, ruhları kemire kemire on yılda inanç ve güvenin büyük bir bölümünü yiyip bitirmişti...

Özellikle Mondros silah bırakışması sonrası durum son ve sınır devresine girmiştir. Zararlı söylentilerle doyum noktasına gelmiş sarsılmış ruhlar ve inançlar artık kaynamak ve coşmak için sözde nedenler bekliyorlardı. Herhangi bir sözde neden, tıpkı dolu bir bardağa dökülecek yeni birkaç damla gibi etki yapacaktı...

O zaman İstanbul'da batan özgürlük güneşinin bıraktığı karanlıklarda uçuşarak çevreye yayılan baykuşlar doğruca, kararsız bir sanı ve kuşku içinde, güveni ortadan kaldırılmış bir coşkuyla söz verilmiş anı bekleyen Çerkesleri yok sayarak dolu bardağa, alamayacağı son ve bitimsiz damlalarını boşalttılar...

Böylece Anadolu savaşını hazırlarken bu baykuşlar da oralarda yeşil yuvaların üstünde attıkları kahkahalarla saf ruhları bulandırıyor, zehirliyor, tüten ocakların dumanını evin içine doldurarak oturanlarını dışarı uğratmak için, bacaların hava deliklerini yuva yaparak tıkıyorlardı. Bir güçlü el çıkmadı ki daha o günlerde o yuvaları oralara kurulmamalarını sağlayarak temiz ocakların ak dumanının doğru tütmesine yardımcı olsun..

Tersine ilk yükselen güç: “Buralarda uğursuz baykuşlar yuva yapmış!..” dedi. Ve hemen arkasından “bunların uğursuzluğundan kurtulmaya çare yuvaların kuruldukları ocakları yıkmaktır!” yargısını vermekte kararsızlık göstermedi. O güç hiç düşünmedi ki; baykuşun yuvasına dokunmak da onun kahkahasını dinlemek kadar sakıncalıdır!.

Özetle, böyle özgürce arttırılıp güçlendirilen inançsızlık, güvensizlik padişahın bilinen buyrukları ile güç kazandılar, büyüdüler. Mutsuz Kafkas muhacirleri bir kez: “Kuva-yi Milliye adını taşıyan asi tayfa Çerkesleri yok etmek için türemiş bir görünümedir. Ey Çerkesler gözlerinizi açınız. Yoksa hakkınızda verilen yok etme kararına, kendi ayağı ile kasaba giden koyunlar gibi boynunuzu uzatmış olacaksınız... örnek mi istiyorsunuz?.. İşte size Bandırma'da yakılan, yıkılan Çerkes köyleri... ne duruyorsunuz?.. Silahlanınız. Padişah sancağı altında toplanınız. Bütün Müslümanlara dünya ve ahrete ilişkin sevaplar güveni, sözü verilen yüce fetvada sizi yok etme kararını veren asilerin tepelenmesinin her Müslümana farz olduğu söyleniyor... yine mi kararsızlık gösteriyorsunuz? Yoksa kalbinizdeki imanınız kararlı mıdır?. Vb.” yinlemeleriyle ve altınlarla kışkırtılırken Yıldız Sarayı da onlara yetkin kişilere özgü bir saygınlık gösteriyor, bir kadın gibi ağlayan Sultan onlara “Benim kahraman Çerkeslerim, diyordu. Haydi göreyim sizi... Bugün bana yapacağımız iyiliğin karşılığını bütün İslam dünyası ödeyecektir. Yaşamım boyunca ben, benden sonra çocuklarım ve torunlarım ile ocağım sizlere sonsuza dek borçlu kalacağız. Allah kılıcınıza güç versin... Peygamber ruhu yardımcınız olsun!” diyordu.

Bu propagandalar, bu çabalar o yılanmış baykuş seslerinin uyandırdığı uyumsuzluğa yeni bir düzen hazırlamıştı. Ve yalnız Çerkesler değil, fakat onlardan daha büyük bir başkaldırı ateşiyle Türkler de ayaklandı. İzmit'in az ilerisinden Eskişehir sınırlarına kadar düzce ve Bolu dolayları hemen bütünü ile azdı. Öldürmeler başladı, yağmalamalar büyüdü, ocaklar söndü, köyler yıkıntı ve toprak oldu...

Buna karşı o zamanki adıyla Kuva-yi Milliye ne yaptı, o sarsılmış inançları güçlendirmek için nasıl ve ne derecede çaba gösterdi?.. Gerçeği söyleyelim ki bunları henüz bilmiyoruz. Bildiğimiz şey iki tarafın da yıldırma ve tepeleme biçimindeki çabalarıdır. Bunun için Çerkesleri bu hareketlerinden dolayı bağışlanmaz hainler olarak kabul edemiyoruz. Çünkü onlar Türk ulusunun oluşturacağı ulus sevgisini, koruyacağı varlığını, savunacağı vatanın birliğini tanımak istemediklerinden, onu yok etmek hayaline düştüklerinden değil, belki sunduğumuz gibi yılların aşılacağı korkunç azdırma ve kışkırtmaların etkisiyle ve yalnızca bilinçsiz bir benlik savunması korkusu ile ayaklanmışlardı. Ve yine çünkü yaygın ve söylentilere göre Kuva-yi Milliye'nin amacı Çerkesleri yok etmektir...

Şimdi acaba bu durum ve koşullar karşısında ayaklanan, Kur'an ile sarık önünde eğilenlerden yalnız Çerkesler mi suçludurlar, bu mutsuzların yaşamları genele ilişkin ve başıboş mudur; ve şimdi de bütün Çerkesler hain midirler?

Hayır, hayır... bu sanı yanlıştır. Bu söylenti yanılgıdır, günahdır. Çerkes ve Türk şimdiye kadar anlamdaş kelimeler gibi aynı uyumu gösteriyorlardı. Günahdır, bunları böyle kinlere düşmanlıklara yöneltmek, asileştirmek günahdır. Hem de günahların en büyüğüdür...

Biz, bugün güçlendiğini, köklenmeye doğru ilerlediğini, bin üzüntü ile gördüğümüz Türk-Çerkes sevgisizliği ve düşmanlığı kadar anlamsız ve gereksiz bir şey daha düşünemiyoruz. Buna ne gerek vardı? Eğer anlayan varsa Allah rızası için bize de anlatsın. Hatta bugün bunca üzücü olaydan sonra bile Türkler ile Çerkesler arasında silahsız bitirilemez, Çerkes köyleri dağıtılmadan sonu gelmez bir sorunun varlığına inanmıyoruz.

Eğer bu sorunun uyarını, asimilasyon gibi, uluslaştırmak gibi bir sosyal gereklilik ise o böyle olmaz. Ulusal sevgiler kılıçla oluşmazlar. Halklar şiddetle asimile edilemezler. Bu iş için top ve tüfek, zorlama ve sertlikten daha önce ve daha çok, iyi geçim gereklidir, bilim ve kültürün yaygınlaşması gereklidir, asimile edilmek istenen halkın istemesi gereklidir, özetle; yaşamı bitimsiz acılar gibi değil, huzur ve bolluk ile mutluluk renginden göstermek gereklidir.

Şimdiye kadar hiçbir ulusal ülkünün etkilenmemesine karşın bir çok çevrelerin, özellikle aydınların, kentlilerin kendi kendilerine Türk kamuoyuna karışıp gittiklerini görmüyor muyduk? Birçok gençler tanıyoruz ki benim babam, ya da büyük babam Çerkeste diyorlar. Çerkeslik onlarda ancak böyle tarihsel bir anıdan başka bir şey bırakmamış bulunuyor...

Hem Çerkesler gibi dağılmış bir ögenin asimilesi, Türkleştirilmesi için zor kullanımı ve şiddete, öldürme ve göçürmeye hiç gerek yoktur. Hiçbir durumda gereksinme duyulmaz. Asimile etme ve asimile edilme kundura boyası gibi iki dakikalık bir renk değiştirme işi değildir. Bu zaman işidir. Örneğin bugün bütün köylerde açılacak okullar ve gerçekleştirilecek sosyal örgütlenme, her şeyden daha çok da Türklüğü yükseltmek, diğer öğelerin epeyce üstüne çıkartmak bu işi olağanüstü kolaylaştırır. Hem de bu işin tatlılıkla, güzellikle, tiksintisiz, kinsiz, düşmanlıksız başarılmasını sağlarlar. Kırk elli yıllık sürede bütün Anadolu Çerkesleri Türk olup çıkar...

Gerçi elli yıl bir süredir. Bir ulusun yaşamında ise ancak bir haftadır. Türk olmayan halkların Türk olması için fazlasıyla yeterli olan bu yıllar üç kuşak demektir. Üç neslin kuşakları tek bir düzen ve ulusal bir eğitim ilkesiyle yetiştirildiğinde üçüncü, hatta ikinci kuşak artık bugünkü en inançlı Türk'den daha Türk olur. Bu kesindir. Avrupa'nın günümüz ulusları arasında buna birçok örnek de vardır. Özellikle Prusya ve çarlık Rusyası ile balkan ulusları en canlı örneklerdir. Ancak bunların tümü de az çok doğulu anlayışı ile hareket etmişlerdir.

Hemen her ulusal ülkü öncüsünün ileri sürdüğü Amerika en gerçek, en akılcı ve en insancıl bir örnektir. Oradaki yöntem, köyleri boşaltmak yönteminden bambaşka ve taban tabana ters bir yöntemdir. Amerikalılık duygusu içinde asimilesi istenen ailelileri varlıklı yaparak ülkeye kişisel çıkar ile bağlamaktadır. Onlar çok iyi biliyorlar ki varlık gibi ilgilerden, çıkardan yoksun kimseler ülkenin düzeni için sürekli birer tehlikedirler. Bunların bu durumlarıyla uluslaştırılmalarından umulan yarar sıfırdır. Bu nedenle son hızla ulusal renk alacak bir çıplak yerine, biraz uzun sürede karışacak, uluslaşmış, varlıklı, emek sahibini yeğ tutuyorlar, asimilasyon görevini zor kullanım ve şiddet yerine zaman ve kişisel çıkara bırakıyorlar. Bu durumda kendilerine düşen görev; dikkatli bir gözetim oluyor... Halbuki bu yöntemin

yanında zor kullanma ve şiddetin doğru yoldan ayrılmanın, asimilasyon süresini en son sınırına ulaştırarak, uzatacak araçlardan başka bir şey olmadığı, son bir deneye daha gereç olmayacak kadar; gerçekleşmiş bir şeydir. Öyle değil mi ya... bir kez iki taraf kine boğuldu mu artık bir kuşak, beş kuşak daha heba olacak değil midir?

Evet... çünkü bugünün ulusal sevgi sorunu diye gösterilen şey bir eğitim sorunudur. Dolayısıyla günümüzde yaşayan başka eğitim görmüş, başka duygularla yetiştirilmiş varlıkları, gençleri ve erişkinleri de Türk yapmak iddiasına kalkılırsa mantıksız bir harekette bulunmuş olur. Onlar gerçek Türk olamazlar. Hangi ögenin üyesi olursa olsun, yaşlanmış bir kimseye ulusunu unutturmak, yani etkisinde bulunduğu gelenekleri, bu yaşa kadar kendisini besleyen içsel yapıya güç ve besin veren geçmişi, eğitim biçimini, alışkanlıkları birden bire değiştirmeye kalkışmak demektir. Ki bu boşa uğraşmaktan başka bir şey olamaz. Eğer Türk ülkücülüğü mantığa uygun bir hareket yapmak istiyorsa günümüzün yetişmişlerinden vazgeçmeli, yeni kuşaklarla, gelecek kuşaklarla ilgilenmeli, onların da bugünküler gibi başka perdelerden öten seslerle yetişmemesini sağlamalıdır.

Yıkma kolaydır. Fakat yıkılanın yerine daha iyisini kurmak çok zordur. Bugün göçürülen ya da göçürülecek olan herhangi bir aile, herhangi bir köy, hatta herhangi bir kişi ülkenin gelecekteki ekonomisi için, mutluluğu için zarardan başka bir şey olamaz. Düşünmelidir ki yıkılan ve yıkılacak olan bir ocağın refahı ortalama olarak ancak yirmi beş yılda yeniden sağlanabilir. Göçürme ve bölme gibi sosyal bilimlerle uluslaştırmak yöntemi ülkenin bütün koşulları uygun olsa bile en az yirmi beş yıl gerilemek, ulusal varlık ve mutluluğu belirsiz bir zaman için yok etmek, refah ve huzuru ve düzeni yok etmekle eşdeğerdir. Bu siyasetin en kötü yönü de ruhları serserilikle, yönetimden kaçmakla, maceraperestlikle öldürmesidir.

Eski Osmanlılar bu konuda ne güzel düşünüyorlarmış... Acaba uluslaştırmak siyasetini şimdiki, onlar kadar kolaylıkla ve geniş kapsamlı olarak uygulayabilecek ve başarıya ulaştırabilecekler midir?

Bu konu gerçekten düşünölmeye değer bir özelliktir. Şimdi, ilk uygulaması Çerkesler için düşünölen, bu sorundaki düşünce yapısı, geçmişin yararlı düşünce yapısı ile karşılaştırılmaz. Eski zamanlarda bir Padişahlık enderunu, bir Yeniçeri ocağı, özellikle bir Devşirme ve içoğlanları örgütü, hiç sezdirmeden Türkleştirmeye yarayan büyük kurumlardı. Bir Türk düşünürünün dediğı gibi Osmanlılığa sayısız büyük adam yetiştiren, bu ocaklardan başka bir yer değildi. Buraları doğrudan doğruya ulusal özümleme merkezleri idiler.

Doğal ki bugün böylesi ocakları yeniden kurma olanağı yoktur. Gerçi Yetim Okulları, Sanayi Okulları, Çırac Okulları vb. gibi yatılı okullar da bu işi görebilirlerse de bunların gereğı kadar çoğaltılması olanaksızdır. Ve böyle, aile köşesinden uzakta yetişecek insanlar da ya rahip ruhlu ya da asker yapılı olmaktan kurtulamazlar. En sağlıklı asimilasyon aracı ise genellikle okul ve kültürdür. Bunlar iki ajitasyon koludurlar ki insanları az bir zamanda, aynı düşünür, aynı görür bir duruma getirebilirler. Spor dernekleri ve karşılaşmaları, ulusal tiyatro ve sinemalar en büyük kolaylığı yaratırlar. Hele bunlara güvenlik ile güven, huzur, refah ve varlık da eklenirse iş kendiliğinden ortaya çıkar. Çünkü birçok insanların ulusal sevgileri, onların biraz fazlaca kişisel olan çıkarlarının sınırını aşamaz...

Yok eğer kesinlikle çok hızlı bir ajitasyon ve asimilasyon aranıyorsa, yıkmaksızın, yakmaksızın, yok etmeksizin bunun yalnız bir yolu vardır. Türk olmayanlara ve olamayacaklara kapıları açıp “buyurun efendiler” demek... Bu kolay bir şeydir ki ne göçürmelere ne de öldürmelere ortam bırakır. Kalanlar öz ruhlarının zorlamalarından ya da

içtenliklerinden Türk olmaya adaydırlar. Gidenler gidecekler ise ülkenin gelecekteki iyi sonu için çıkarılan dara sayılırlar...

Yoksa bugün her vicdanı ürpertecek birer acıklı durum olarak ortalığı kaplayan haber ve söylentilerin uyandırdığı düşünceler insancıl sayılamazlar. İnsanlığın yaradılışı bu kadar bayağı bir çamurla yoğrulmamıştır.

Evet... Biliyor ve inanıyoruz ki ölüm gerçektir. Gerçeğin ilkeleri ise sürekli olarak güçlü bir pençededir. Ancak düşünülmemeli midir zulmü araç edinen haklılık güç'e iftira eden bir şeydir. Çünkü güçlü olan haklılığına inanan kişidir. Dolayısıyla onun zulüm gibi güçsüzlerin işi olan şeyi önemsemesi olanaksızdır. Ve yine, çünkü güç bir değerdir. Hak da güçle aynı şey olduğuna göre bir değer demektir.

Biz böyle düşündüğümüz için, örgütlenmekte haklı olan Türk ulusunun bir gün çok güçlü olacağına da inanıyoruz. Kendi kendisinin sahibi olan bir varlık başkaları tarafından yönetildiği zamanlardan daha güçsüz olamaz. İşte bunun içindir ki biz bugünkü Türklükten dünkü Türkten daha çok değer bekliyor, hak bilirlilik istiyoruz.

Halbuki yönetsel ya da askersel nasıl bir nedenle olursa olsun, başlangıçları görülen uygulamalar, bu uygulamalara ilişkin tam bir verimlilikle yapılan zararlı yayınlar ile söylentiler, saf ve temiz Türklüğü yine dünkü gibi bir sarayın siyasetine, alet ve oyuncak olmaya sürüklüyor. Bu saray bir sultanın yuvası, bir paşanın devlet evi değildir. Ancak, yalnızca bir korku, bir hayaldir. Ulusseverliğin hasta ve hastalıklı bir kuruntusudur.

Bir kuruntu ülkeyi çorak bir yere döndürmekten başka neye yarayacaktır. Ulusu bölmek güçsüz duruma düşürmekten başka ne sonuç verecektir. Bunları anlamıyoruz. İnsana özgü küçük anlayışımız, bu kara kuruntuları kavramaya yeterli olmuyor...

Ancak yaşam hayal değildir. Ulusların yaşamları onların tarihleriyle yükselen varlıklardır. Öyle ise biz dünkü Osmanlı toplumunun, bugünkü Türk ulusunun tarihinde şöyle bir dolaşalım. Orada göreceğimiz şey Türkle Çerkesin bu ülkede hemen daima omuz omuza birlikte yürümüş, bir ocak ve mezar arkadaşı olduğudur. Türk tarihi açıldığı zaman orada rastlanacak devlet büyüklerinin birçoğu hep Çerkes değil midir? Üzülerek belirtelim ki onların yaptıklarından, yaşam öykülerinden söz etmeye bu yazı sunumuz uygun değildir. Bu nedenle yalnız bir özet tarih ile bir tek devlet büyükleri oranı sunmakla yetineceğiz.

Çerkeslerle Türklerin tarihsel ilişkileri çok eskidir. Hatta Selçuk Türklerinden daha öncedir. Ancak Kafkasya'daki Çerkesistan'ın Türkiye ile olan olumlu ilişki ve bağlantısı hicri 900 tarihinden sonradır. Ve ilişki Kırım Hanlığı aracılığı ile kurulmuştur. Çerkesistan ile kırımın bağları ise 940'ta han olan Sahibgiray zamanına rastlar.

Tarihin bütün dönemlerinde Çerkesistan, iç işlerinde sürekli olarak özgür ve bağımsız kalmıştı. James Bell (Ceymis Bell) ve de Montpereum (dö Montrepo) gibi birçok bilginler, tarihçiler yeryüzünde en eski zamanlardan beri bağımsızlığını, özgürlüğünü korumuş yalnız bir ülke bulunduğunu, o ülkenin de Kafkas dağlarının herkesin giremeyeceği kesimlerindeki Çerkesistan olduğunu söylüyorlar... kırım ile kurulan bağlar da böyleydi. Ülkeyi yalnız dış yazgıda birbirine bağlıyor ve katıyordu. Kafkasya'nın çok ünlü olan bu bağımsızlık ve özgürlüğü 1760'tan 1864 yılına kadar yüz yıllık uzun savaşlar sonucunda Rus çarları tarafından zorla alınmıştı. Tarihte ilk kez Kafkas fatihi adını, prenslik ile ödüllendirilen Baryatinski kazanmıştı...

Fakat sanırım amacı aşıyoruz. Sunmak istediğimiz bu değildi... Hicri 940 yılında Kafkasya dağları Kırım Hanlığı ile aralarında artık kader bağları oluşturmuşlardı. Kırım ise 880 hicri yılından beri Türkiye ile birlikteydi. Bundan dolayı 940'tan sonra artık Çerkesistan da dolaylı olarak Türkiye ile birlikte olmuştu. Bu durum Çerkeslere hiç ağır gelmiyor, tersine hoşlarına gidiyordu. Çünkü İstanbul onlara "yardım fonu" bağlamıştı. İlk Türk bütçesinin hazırlayıcısı Tarhuncu Ahmet Paşa'ya göre Kırım Hanı ve Çerkes Beyleri ile Akdeniz Beyi'ne ayrılan yardım 169 yük 56710 akçe idi. Ahmet Rasim Bey'in Eyyubi Kanunnamesi adında küçük bir kitapçıktan aktardığını söylediği 1071 h. Bütçesinde Deniz Beyleri, Kırım Hanı Kalgay Sultan ve Nurettin Sultan'ın ve bazı Çerkeslerin yardım fonuna 17.352.000 akçe" ayrılmış olduğu görülüyor.

Bu yardımlar Kafkas fetihlerinde Lala Mustafa Paşa'ya ve kendisi de bir Çerkes olan Özdemir Osman Paşa'ya insanoğlunun yapabileceği düzeyde yardım sağlamıştı. Aynı zamanda Kırım Hanları'nın da katıldıkları bütün savaşlarda Çerkeslerin çok önemli hizmetleri öne çıkıyordu. Hatta Viyana kuşatmalarına çok olağanüstü bir biçimde katılmışlardı.

İkinci Katerina'nın savaş ve siyaset oyunları ile 1774 yılında Kırım Türkiye'den ayrıldı. 1783 yılında Rusya'ya katıldı. Bu olay ile birlikte Çerkesistan'ın kırım ile olan bağları koptu. Çarlığın yaygaraları, gürültüleri boşa gitti. Çerkesler doğrudan doğruya Türkiye toplumuna katılmış oldular. Bu durum 1829 Edirne uzlaşmasına kadar sürdü. Edirne Uzlaşması Çerkesistan'ı çaresiz bir durumda Rusya'ya bıraktı. Ancak Çarlar oraya 1864 yılına kadar gerçek olarak el koyamadılar.

Bu süre, yani iki buçuk yüzyıla yakın Kırım aracılığı ile, üç çeyrek yüzyıl kadar da dolaysız olan Türk-Çerkes ilişkileri Çerkeslerin Türkleri sevmesi için yetmişti. Gidişe bakılırsa, bu süre ve bağlılığın hiçbir şekilde gevşemeyeceği sanılırdı. Çünkü nedenler o kadar önemli ve açıktı. Bu önemli nedenleri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.

- a- Türkler gerek Kırım zamanında, gerek Kırım'ın Rusya'ya (Sh.30) katılmasından sonraki dönemde Çerkes bağımsızlık ve özgürlüğüne, yalnız sözde değil gerçekte de dokunmamışlardı...
- b- Türkler müslümandı. Kendileri gibi Müslüman olan kişi ve toplumlara da aynı haklardan yararlanma hakkını bağlıyorlardı. Ki bu, bağış sayılacak bir kardeşlik ilkesi, bir çeşit uluslar arasıdı.
- c- Hepsinden daha çok olarak da Türklerle Çerkesler çok eski zamanlardan beri akraba olmuşlardı. Gerek sarayların-gerek devlet büyüklerinin % 75'inin harem daireleri, hanımefendileri Çerkesti. Evliliğe dayalı bu akrabalık çok doğal ve karşılıklı bir eğilim yaratıyor, iki tarafı birbirine bağlıyordu...

Daha birçok özelliği, ikinci derecede nedenlerin varlığını da yadsımamakla birlikte bu üç neden Çerkeslerin Türkler hakkında bitimsiz bir sevgi beslemeleri için yeterli olmuştu savını ileri sürebiliriz.

Böyle çeşitli etkenlerle Türklere içten tutkun ve bağlı olan Çerkesler 940'tan sonra artık Türkiye'nin yaşamla, canla, başla çalışan vefalı birer ögesi olup kalmışlardı. O zamandan beri geçen hiçbir olay. Hiçbir olgu düşünülemez ki Türk'le Çerkes ayrı düşünmüş, ayrı hareket etmiş olsun... Tarih her zaman, her zaman omuz omuza mezara kadar birlikte giden iki öge yazabilmiş ise onlar da kesinlikle Türkle Çerkestir.

Bu savları kanıtlamak için birçok ad, olay ve yaşam öyküleri anılarak sayfa doldurmak çok kolay bir iştir. Ancak biz buna gereksinme duymuyoruz. Biliyoruz ki bu güneş gibi bir gerçektir. Ve Türk'ün en saf köylüsüne kadar herkesçe bilinmektedir.

Yalnız ileride sunacağımız bir karşılaştırmaya dikkatinizi çekmek isteriz. Bu bize Çerkes ve Türkün ne denli birbirine bağlanmış olduğunu göstermeye yeter sanıyoruz;

Yaklaşık olarak 950'den Çerkeslerin sürgününe kadar geçen sürede Çerkeslerden devlet hizmetinde ilerleyerek paşalık kazananların toplamı iki yüz elliye ulaşmaktaydı. Bu paşalardan on ikisi, çoğu defalarca olmak koşulu ile Sadrazam, biri şeyhülislam, on-onbeşi ikinci vezir, kubbe veziri, sadrazamlık kaymakamı, deniz kuvvetleri komutanlığı, yüz kadarı mareşal, bakan, büyük bölümüyle seraskerlik (ordu komutanlığı, Tanzimat'tan sonra savunma bakanlığı), serdarlık (Başkomutanlık) valilik, elçilik... vb gibi yüksek yerlerde bulunarak önemle ve teşekkürle değer yol göstericilik yapmışlardı. Türkçe, yaşam öyküsü kitaplarının özellikle Hadikate'l-Vüzera (vezirler bahçesi), Sefinetü'r-Rüesa (Reislerin Kitabı), Devhatü'l Meşayih (Şeyhlerin ağacı şeceresi), Sicil-i Osmani (Osmanlı Sicili) gibi temel olanların verdiği bu toplam göz ardı edilecek bir şey değildir.

Zorunlu göçten sonra, Sultan Abdülaziz döneminden günümüze kadar geçen yıllar ise hiç de önceki dönem ile karşılaştırılabilecek gibi değildir. Özellikle bu son yüzyılda Türklere bir şükran borçları olduğunu iyi bilen Çerkeslerin bağlanması daha güçlü, daha sağlam olmuştur. Çerkesler, Rusların Kafkasya'ya yayılmaları sırasında, Türklerin kendilerine gösterdikleri ev sahipliğinin minnettarlığını bugün bile unutmuş değiller. Ne dün ne de geçen o uzun yüzyıllardaki üstün hizmetleriyle bu borcun ödendiğini söylemiyorlar...

Meşrutiyete kadar bu anlayış ile yetişen bakanlar ve vekillerin toplamı da küçümsenemeyecek bir derecededir. Yalnız benim ulaşabildiğim paşaların toplamı 150'yi geçiyor. Ki bunların arasında da milli Savunma Bakanları, mareşaller çoktur.

Şimdi küçük bir karşılaştırma yapmak isterim:

Bu devletin kurulduğu günden beri yetişen paşaların yaklaşık toplamı yukarıda sıraladığımız kaynaklara göre 3000 kadardır. Yedi yüz yılda on-onbeş ögenin tümünün yetiştirdiği devlet büyüğünün toplamının 3000 dolayında olmasına karşın, yalnız Çerkeslerin 950 den sonraki toplamı 400'ü geçmektedir. Genel nüfus yoğunluğu ile Çerkes nüfusunun yoğunluğu ölçülecek, karşılaştırılacak olursa Çerkeslerin, Türk tarihinde ne kadar çalışmış olduklarını gösteren en açık sayfa okunmuş olur.

Ve bu, bize gösterir ki Çerkesler üç, üç buçuk milyonluk nüfusları ile ortalama olarak 30 milyona karşı yalnız dört yüzyılda 7,5 ta 1 oranında yüzyılların sayısını göz önüne aldığımızda 4 te 1 oranında devlet büyüğü yetiştirmişler, Türk tarihine canla ve başla, inançlarının, ruhlarının bütün gücü ve içtenlikleri ile hizmet etmişlerdir.

Bunun içindir ki bugün artık Türk'ün vatani Çerkesin de vatani demektir. Osmanlı Türklerinin tarihi Çerkeslerin de son dönem tarihidir. Ancak yakınlık ve evliliklere bağlanan bu etkenlerdir ki Türk'ün mutsuzluğu Çerkesi de mutsuz ediyor. Türkün felaketi Çerkesi de yıkım derecesinde üzüyor. Bunca üzücü olaydan sonra, şimdi, bugün bile Türkün vatani denince yüreği sızlamayacak bir Çerkes tanımıyoruz.

Bu savımızı kanıtlayacak en belirgin örnek Anadolu Savaşı'nın kurulması ve başarılması sırasında Çerkes ileri gelenleri ile subayların, Çerkes aydınlarının, Çerkes halkının gösterdiği yorulma, istek ve çabalarıdır. Başından sonuna kadar her aşamasında, askersel, siyasal, toplumsal her hareketinde birçok Çerkes savaşçı yazan Anadolu Savaşı tarihi, hiçbir şekilde yadsıyamayacaktır (Sh.34) ki kurulması, ilerlemesi, başarılması için en çok çalışanlar yine Çerkesler olmuşlardır. Özellikle başlangıçta herkes ürkek ve korkak tavırlara sakınıp dururken savaşa başlayan hemen yalnız Çerkesler değil miydi? İzmir cephesinin ilk çalışmaları, ve Sivas kongresinin başında görünen yüzlerin çoğunluğu kimlerdi?

Son sayfalarda ise Sakarya savaşında düşman gerilerini korkutan, Eskişehir ve Bilecik dolaylarındaki birlikleri sürekli saldırı ve sataşmaları ile, akınları ile usandıran yıldırان, böylece geri çekilen Yunan ordusunu yolunun kesilmesi tehlikesi ile karşı karşıya getiren atlıların örgütleyicisi, komutanları ve çoğunluk savaşçıları kimlerdendi?

Biz bunları büyük zaferden Çerkeslik çıkarına da paylar ayırmak düşüncesi ile sıralamıyoruz. O onur bütünüyle ve yalnız Türkiyelilerindir. O zaferi sağlamak için ruhlarını, yüreklerini düşman ateşine siper edenler Türkiyelilikten başka bir ad için, Türklükten başka bir amaç için çalışmış ve ölmüş değiller. Biz bunları yalnızca Çerkesle Türkün birbirine ne kadar sıkı bağlarla bağlı olduğunu göstermek için yazmak zorunda kaldık.

Düzce ayaklanmasını biz kabul etmiyoruz. Onu bize örnek gibi göstererek yüzümüze çarpmayınız. Onun nedenlerini biz, dilimizin döndüğü kadar, gerçek nedenleri ile sunmaya çalıştık. Eğer o bir kabahat idiyse sorumluluğu yalnız Çerkeslerin değildir. Bugün artık Türk adını kesinlikle kabul eden Osmanlılığıdır. Osmanlı partisi on yıllık kışkırtıcı ve özendirici durumunda bulunuyordu. Hele o zaman ayaklananların dörtte üçü Çerkes olmayan ve özellikle Türktü...

Bugünde Yunanistan'da bulunan bir avuç Çerkesi de örnek saymamak için özrümüz var. Çünkü en kısa bir sözle, onların yanı sıra iki üç de Çerkes olmayan, özellikle Türk var...

Yok, eğer denildiği gibi; "Çerkesler bağımsızlık istegindedirler. Ülkeyi, Türklüğü parçalamak istiyorlar..." diye düşünülüyorsa, böyle düşünenlerin aflarına sığınarak bunun çok çocukça bir düşünce olduğunu söylemekte çekinmeyiz. Hayat henüz böyle boş bir savda bulunacak, bir tek Çerkesin varlığını tanımamıştır. Bugün yaşayan hiçbir Çerkes yoktur ki Türkiye'de bağımsızlık istemi savında bulunacak bir tarihsel hakkı olduğunu düşünsün!..

Yakın doğucuların bir tiyatro sahnesi sıcaklığı ile parlayan, bilinen bildirilerini bize örnek göstermeyiniz. O bir Çerkes bağımsızlığından söz etmiş olmakla birlikte, o zaman işgal ordusuyla iyi geçinmek gereğine inanan birçok Çerkes olmayanlar özellikle Türkler de ona benzer söylevlerle, propagandalarla pazara çıkmışlardı. Onlar hep birer "boş sözdü. Çünkü Hazreti Süleyman'ın bir hadisine göre "Ümitsiz olanın sözleri rüzgâr gibidir".

Çerkeslerin bağımsızlık istemine ilişkin boş ve temelsiz sözlerin kaynağı aranmak gerekirse onun da yine geçen dönemin kötü hükümetinin, kötü partisinin, kötü hareketlerinde olduğu görülür. Çok güvenilir diye sıralanan öykü ve konuşmalara göre Aznavur zorla baştan çıkarılmış, muhalefet hükümeti Anzavur'u inandırmaya uğraşırken parti genel merkezi de bütün Çerkesleri daha iyi kışkırtmak için, gizli gizli özerklik sözü ile umutlandırmaya kadar gidiyor. Yüzyıllardan beri, bu ülkenin en vefalı ögesi diye tanınan Kafkas göçmenlerini baştan çıkarmaya uğraşıyordu. Bütün Çerkeslerin bu balona, Demulen'in çok kullandığı bir benzetmesi ile, tarla kuşlarının, ışınları parıldayan aynaya koştukları gibi bir çabuklukla

koşacaklarını umuyordu. Şimdi sorarım; acaba Çerkesleri bu duruma getirenler mi yoksa Çerkesler mi haindirler...

Halide edip hanımefendinin çok soylu ve pek büyük ruhları, Çerkeslerin suçsuzluğunu herkesten önce anlamış bir varlığın ışığıdır. Ülkenin ufuklarına bütün acımasızlığıyla kavrayan; Çerkesler haindirler! Yinelemelerini, hakka leke süren, gerçeği suçlayan bu kara cümleyi yıkmak için ilk atılımı yapan, bu suçsuzlara “Geliniz... Bende sizin için avuntu var!” diye haykıran yalnız ve yalnız Halide edip Hanımefendi olmuştur. Bu büyük edebiyatçının, boynu büküklerin gizine ilk dokunan, gönül alan, okşayan güzel sözleri “Ateşten Gömlek” demek olduğunu en açık biçimiyle göstermeye yarayacak olan bu düşünceleri sunumuza bir sonek olarak eklemeyi biz onur saydık.

Ne ise... Çerkesler bu vatanda bağımsızlık aramazlar. Onlar bu raya Türk vatanından pay almak için gelmediler. Bunu herkes bilmelidir. Allahın varlığına inandığı kadar buna da inanmalıdır. Onlar bu ülkenin ve Türkiye'nin konuklarıdır. O zavallıları altmış yıl önce, dünyanın en güzel bir ülkesi olan yurtlarından kovarı Grand Duc Michel'in buyruklarına karşı kollarını açarak kabul eden Türkler ise “hicret edeceklerin büyükleri büyük biraderim, küçükleri küçük kardeşimdir” diye özendirip de o zamanki hükümetin başı olan bir sultanı. Ve o devrin büyükleri Çerkeslere göçü anlatmak amacıyla: “Daha iyi atlatmak için bir gerilemek, hız almak gereklidir!” öğüdünü veriyorlardı...

Bay Edmund Duluriye (M.E. Dulaurier) Reva Dedomond'daki (Sh.38) yayınıyla o zaman, Bay Jan Karol (M.J. Carole) de 1899'da kitap olarak yayınlanan Les deux routes du Caucase'de Çerkeslerin göçünün yalnız bir gerileme düşüncesi etkisiyle olduğunu ve onların hiçbir zaman yarından ümit kesmediklerini yazıyorlardı...

Dolayısıyla biz sunumuzun son sözü olarak bir daha rica, istirahat ve yardım dileği ile tekrar ediyoruz ki: Zorlamaya dayalı asimilasyon Çerkeslerin olduğu kadar bu ülkenin bu ulusun da mutsuzluğuna neden olacaktır ve olmaktadır. Ülke, yutma asimilasyonu değil, asimilasyonu sevdirmek olmalıdır. Bunun için de zor ve şiddetten çok, gönül almaya, iyi davranmaya, istek uyandırmaya, inandırmaya, iyi geçinmeye başvuru iyi sonuç verir. Eğitim ruhlar için istenilen kalıpları hazırlar...

Bu araçlar ancak, zamanla ürün verirler. Zaman çok görülürse yapılacak büyük ve önemli bir iş kalmaz. Artık bu ülkenin altmış yıllık konuklarına, dağlarına dönerek başlarının çaresine bakmaları için kapıları açmak en insancıl ve en düşünceli bir hareket olur. Sanıyorum ki Türk ve Çerkes için de aynı derecede yararlı olacak bundan daha doğru yol yoktur!..

Bununla birlikte, dilenir ki; hakim olan ezeli güç (Sh.39) buna gerek kalmadan hemen birlik ve birliktelik bağışlasın... Bütün Türkiyelileri aynı güneş çevresinde dönen uydular gibi birbirine bağlı bulundursun... ve Kafkasya'nın batı yamaçlarındaki yeşil ormanların gölgelerinde uykuya dalmış, rahatlamış yaşayan Abhazların ruhu gibi bir ulusal ruh ve vatani ile karışmayı nasip etsin, ki bu sayede her Türkiyelinin düşüncesi bir olsun, herkes vatana ve ulusa ilişkin düşüncesini, onlar gibi her sofranın başında şöyle bir yakarı ile yüceltsin:

Allahım Türkiye'yi ve tüm Türkiyelileri ölümsüz kıl!

18 Ağustos 1923

Ek: Abhazyada yüzyıllar ötesinden gelen ve çok dikkat çekici bir görenek vardır: En yoksulundan en zenginine kadar her aile her sofrada başında ilk lokmadan önce kesinlikle şu duayı tekrarlarlar:

“Allahım Abhazyayı ve Abhazyalıları ölümsüz kıl!”

EK

Halide Edip Hanımefendinin, Anadolu İhtilâli aşamalarını yaşatan “Ateşten Gömlek” adlı yapıtından alıntıdır.

“...Bu çocuklardan birini yolun yanındaki yamaçta gördük. Bize mendil salladı. Bizi durdurdu ve yanımıza geldi, geçeceğimiz karışık bir Çerkes köyüne ilişkin bize bilgi verdi. İstanbul’dan bir takım kuşkulu adamların oraya geldiğini, kendimizi bunlardan sakınmamızı önerdi. Sonunda en doğal sesiyle;

- Safvet Bey “Kaymaz” da saklıdır, dedi. “İkizce”yi sağ geçerseniz, onu orada bulursunuz. Haydi uğurlar olsun ağam!

Bizi hayret ve merak içinde bıraktı, gitti. Bu da kesinlikle Kuva-yı Milliye’ dendi. Çünkü biz dün gece ihtiyarın düşünceli yüzünden korku duyarak Safvet Bey’den hiç söz etmemiştik.

İkizce’ye giden ormanlık, çalılık sıkı gece geçtik. Hava bulutlanmış, ayın ışığı kısılmıştı. Bize her biri bir bacak, bir kol gibi gelen sık dikenli, gür çalılıkların arasından hayvanlarımız zorla geçiyor, yüzümüz, ellerimiz tırmık ve bere içinde kalıyordu. Biz ilerledikçe ayın ışığı kasılmakta devam ediyor, sonunda tepeye geldiğimizde sönmek üzere bulunuyordu. Çalılardan kurtulunca karanlık uçlarıyla birbirine giren bu ağaçlığa yukarıdan durup baktık. Aşağıya doğru, yerden birbirine sarılarak siyah parmaklar fişkırmış gibi bir çalılık ovanın zulmetine uzanıyor ve ovayı ancak ortasından ağaran ve uzanan beyaz bir su ile geçiyorduk. Bu uzun ve beyaz suyun kıyılarının bir noktasında koskoca bir alev siyahlığın derinliğine dalıyor ve çevresindeki karanlığı kızillık içerisinde eritiyordu. Orada ateş yakıyorlardı. Oysa biz oradan geçerken kimseyi görmemiştik. İçimizde garip bir sıkıntı ve kuşku ile yolun sağında beyaz minaresinin ucuyla gölgelerini gösteren köye doğru sakınarak ilerledik, yanından sessizce gelip geçtik. Fakat yaklaşırken ayın üstünden geçen bulutlardan biri inceldi, esmer bir bulut perdesinin altından ay ışığı kandil ışığı gibi köyün üstüne serpildi. Ne çekici ve hülyalı bir köydü. Evleri birbirinden uzak, beyaz, tümü teraslı ve dört köşeli yuvalardı. Solda kırmızı topraklı geniş bir yolda gidiyor diye kızıyorlardı. Onlara Türk toprakları üzerinde çevreyi kollayarak yavaş yavaş ilerliyorduk. Ve yolun ağzında dört köşesi de balkonlu bir evden, bu esmer, kısık ışıklar arasından bir efsane gibi görünen beyazlı bir kız balkonun yeşil parmaklıklarına dayanmış sessizlik içinde uzaklara bakıyordu. O şiir ve güzellik dakikasında kendi kendime yaptığım felsefeyi burada tekrar ediyorum:

“Niçin beş-on Çerkes, padişahla birlikte ulusun yolundan başka bir yolda gidiyor diye kızıyorlardı. Onlara Türk toprakları üzerinde söz verilen hükümetin bir efsane olduğunu

bilenler bizimle birlikte değilmidirler? Bizimle el ele devrimin en fedakâr öğelerden kimileri onlar değil miydi? Öbür tarafta vuruşanlar arasında kaç tane nankör Türk çocuğumuz yok muydu? Bu güzellik bu şiirle kanımızda atan kardeşlerimiz ne kadar zaman sevgi bağlılığı ile, kahramanlık ile omuz omuza kendilerinin olan bu ülkede ölmüşlerdi. Kaç tane ünlü paşa, kaç adsız fedakâr yüzlerce yıldan beri bizimle ve bizden değil miydi?”

Bulutların açıp kısıtğı karanlık perdeli ışığın altında yeşil balkondaki beyaz efsane kadın, kırmızı topraklı yolda giden zarif ve erkek hayal kalbini iyilik ve sevgiyle doldurdu. Her ulus hakkını aldığında Kuzey Kafkasın kartal tepeleri üstünde bu güzel kardeşlerimiz vatanlarını kurarken istedim ki, beni de onlar için akıtacak kanım, dövüşecek bir tek sağlam kolum olsun... (S. 130 ile 132)

Halide Edip Hanımefendi’ye;

Bu küçük sunu ihtilâl günlerinden birinde, yedek subayın, verilen haberin, kalbini “iyilik ve sevgiyle” dolduran “yeşil balkondaki, beyaz masalsı kadın”la “kırmızı topraklı yolda giden zarif ve erkek hayal”in acılarına ağlayan birkaç sayfadan oluşmuştur. Ruhunuzun öz çocuğu; o eski dışışleri yazıcısının “güzel kardeşlerimiz” demekten hoşnutluk duyduğu Çerkeslerin; şimdi yıkık olan “evleri masal evlerine benzeyen” hülyalı köylerin sahiplerinin “Kuzey Kafkas’ın kartal tepeleri üstünde” kuracakları vatanları için akıtmayı kendilerine söz verdiği temiz ve soylu Türk kanına armağan etmek istiyorum. Bu hıçkırıkları bilmem onunla taçlanmaya uygun bulacak mısınız???...

22 Ağustos 1923

Mehmed Fetgery Şöenu

KAF-DAV